

ra ---». Era una navegació terrible, a les ordres d'un capità empedror, Ag. iv, 61.10f. (Galba?, fragment anticipat per Martorell?).

Sant Vicent Ferrer va emprar en un lloc *vogar*, en altres *remar*: veg. la cita d'aquest (*Quar.*, 294.148) a l'article *ORSA*, per a la diferència sinonímica; i en tot cas, en l'altre no es tracta d'un barqueig plàcid: car és quan Jesús els crida i «Los altres apòstols vengueren *vogant* e tirant lo peix ---», car duïen la xarxa rublerta, a ròssec (*Quar.*, 327.154).

D'altra banda es repeteix la construcció del tipus *d*) observat en Muntaner, supra, en què *vogar* porta *rem* com a complement: «La infanta fon per los mariners rebuda e mesa en barca tota sola, e los mariners, *vogant los rems*, materen-la en la nau», *Filla de Contatí*, *NCL*. XLVIII, 73: aquí potser la distinció és, enfront de 'anar a la vela', la idea de navegar a rem.

D'aquí la locució figurada, de sentit abstracte, *vogar un rem* 'intervenir en (un afer)', 'ficar-s'hi, ficar-hi basa' (partint de la noció d'un galiot que maneja un rem, entremig d'un nombre de galiots que formen una xurma, només s'alludeix a un, però que no deixa —i no vol deixar— de fer un paper): «Lo regent la Cancelleria, hi ha *vogat un rem*», escriví P. Miq. Carbonell, l'intrigant secretari-arxiver del temps de transició entre Joan Sens-Fe i Ferran II, fi S. xv (*CoDoACA* xxviii, 321). Ben lluny aquesta construcció de ser peculiarment catalana, es troba més o menys en totes les llengües romàniques: it. *vogare il remo* (gloss. de Jal), fr. *voguer les rames, la galère* (Ss. xiv-xv), cast. *bogar el remo* apareix dos cops en el *Quixot* (I, § 40, vol. III, 208; § 41, III, 234; junt amb *bogar* sense compl. I, § 39, III, 195), *bogar las fustas, bogar el buque, las nubes* (Santillana, Suárez de Figueroa, Cervo, *Dicc.* I, 892b; *DHistAcad.*, § 6).

Molt estesa i segurament general la coexistència i rivalitat entre *vogar* i *remar*, els uns tendint a usar més aquest, i d'altres preceptuant l'altre, si bé no eren ben indiferents: com el barceloní Jer. Pau, fi S. xv, que recomanava «evitar de dir *remar* per *vogar*» (*Regles*, 230): cosa que es deu haver d'interpretar en el sentit que *vogar* pertanyia més a la llengua conservadora, transmesa des d'antic, a diferència de *remar* recreat sobre *rem*, i per tant aquell preferit per la llengua pròcer del cenacle Pau-Fenollar.

D'altres s'esforcen més a marcar el contrast amb *CIAR*, subratllant-lo amb frases i exs. Ja Nebrixa, 1495, definia «*bogar*, lo contrario de *ciar*: impello navem»; i Busa 1507 li fa eco amb els mateixos mots, limitant-se a canviar-hi la *b-* inicial en la forma catalana *vogar*. En català ha resultat el cpt., format amb els dos abstractes, que Lab. defineix: «*ciaboga*: la volta en rodó d'una embarcació de rems, remant los uns de una part, y ciant los de la altre; la acció de girar-se lo barco ---; *fer ciaboga*: remolinar-se les persones per fugir»; també cast. *ciaboga* (el nostre *voga f.* ja és en Muntaner, cast. *boga* a mj. S. xv, en el Canç. de Stúñiga, p. 124, colle., però mot més aragonès que estrictament castellà); el 1968 vaig observar que els pescadors de l'illa de Cabrera també oposaven *vogá* a *siá*;

i V. *CIAR*, on mostro, entre altres coses, que «*ciar* és *vogar* cautelosament» (II, 690a15).

En fi, potser la distinció de validesa més vasta, aplicable també al català, és, com diu Prati, *vogare*, «termine marinresco, *remare*, d'uso comune, non marinresco». Tot pot venir de la respectiva antiguitat, molt gran la d'aquell.

Les característiques del *vogar* nàutic, en tant que acció molt coneguda de vastos cercles populars, han donat lloc a alguns importants significats nous: m'inclino a considerar-los tots com a provinents d'un sol mot, a manera d'accs. figurades. En *DAG.*, § 2, «fer oscillar, gronxar alg. c.: *vogar les campanes*: ventarles», que documenta en un romanç popular (*L'eixida a missa*): «Les campanes *voguen*, per qui *vogarien*» i *AlcM.*, § 2a i b ho documenta en l'alt-emp. Pous i Pagès i en el blanenc Ruyra; *BDC* xviii, 56. Em sembla clar que realment ve per comparació amb el moviment rítmic de dalt a baix que imprimeixen els galiots als rems de les antigues galeres en ficar-los a l'aigua; i en les embarcacions baixes és un moviment endavant i endarrere.

Altres passatges dels mateixos, i altres autors (tots ells del NE.), ens ho mostren en tres construccions: tr., intr. i absoluta (com si el compl. fos l'hora assenyada pel campanar); «al campanar --- la capella --- uns graons, que serveixen per a llançar-se i pendre embranzida per *vogar les campanes*», PBertrana (*Josafat*, capítol I, 18.6f.); «vaig sentir que les campanes de la catedral *vogaven* lentament», Ruyra (trad. d'Erkman-Ch., *Rond.*, 72.6f.); «*Campaner*: --- si arriben, fes-me un xiulet: de no trobar-me al portal ---, seré a les campanes, a *vogar migdia*», Pous P. (*Endemà de Bodes*, 16.2f.).

Després accs. més amples, ja al *dicc.* OPou: «POSTURES Y MOVIMENTS DEL COS: seure ab les cames esteses y tortres...; ballar les cames o *vogar*» (*TbPu.*, 297). I Mistral ho aplica al balanceig d'un gran estandard: «basto que iéu, de moun auturo, / pousque veire elalin toun gounfanoun *vouga*», *Calendau* (IX, 12.7). D'altra banda «*vogar la maça*: brandar-la per donar més força al cop que amb ella es dóna»; «*vogar el breç*» (el bressol) Pollença (*DAG.*); cf. *vogadora*, infra, i calabr. *voca-voca* «altalena». I a l'Emp.: «Aplegà cadascú la seva ramada, prengueren el camí del mas, ella al davant, fent *vogar* la llarga canya que duia, d'un costat a l'altre del camí, perquè els endiots no s'esgarriessin»; i àdhuc, absolut, 'rodar, errar' (rar, potser influït per *vagar*): «has trobat gaire fang? --- haguéssiu de guanyar-vos la vida *vogant* d'una banda a l'altra ---», Pous P. (*Per la Vida*, 46.7, 113.4f.).

Modernament el mot segueix en ús en totes les costes de mar i de rius del nostre domini. Des del Maresme (StPolM, 1924), Costa Brava, Emp. (cf. *vogadora* infra) i Costa Vermella, l'he sentit fins entorn de Bna.: notem que aquí (crec pertot) es pronuncia amb *ó* oberta en el present *voga* com nota Fabra (*Gram.* 1912, p. 64). D'allí segueix al Sud (el vaig sentir navegant per l'Ebre, 1923), fins, segons hem vist n. 2, a la zona Morvedre-Cullera, i certament fins